

Van Huisgemeente tot Wereldkerk.

In het groote Jeruzalem met zijn heerlijken tempel was dan ook een klein kerkje van de discipelen gesticht. Een huisgemeente! Waarschijnlijk heeft een der rijke discipelen zijn woning daarvoor beschikbaar gesteld. Bij alle overeenkomst met den eeredienst in de synagoge, waren er ook allerlei verschillen. Eén van die verschillen bestond daarin, dat die christelijke gemeente twaalf apostelen had. Dat waren mannen die een ambt hadden, maar nog geen werk. In dat opzicht kon men ze kandidaten noemen, bevestigde kandidaten! Hun werk zou zijn: in heel de wereld te getuigen van Jezus. Maar eerst zou Jezus, hun Heere in den hemel, neerdalen, wederkomen in de uitstorting des Heiligen Geestes en Zich alzoo als Koning aan het Hoofd van Zijn Kerk stellen. Die komst van Christus als Koning blijkt uit allerlei dingen. Zijn eerste komst was in een stillen stal. Engelen zongen daarbij in het veld. Zijn hemelvaren geschiedde op een berg, slechts door de oogen der discipelen aanschouwd. Maar met Pinksteren komt Hij niet in een stal, niet in een veld, niet op een berg, maar in een stad! Niet in den nacht, maar op een druk uur, op een publieken feestdag. Niet in stilte, maar met het alles vervullend geluid van den wind. En Zijn komst brengt de duizenden te samen: waar het Woord des Konings is, daar is heerschappij!

Honderdwinlig menschen in de kerk en duizenden vóór de kerk!

Het is te begrijpen, dat de gebeurtenissen, die ons verder in Handelingen 2 worden verhaald, zich niet binnen de wanden van die huisgemeente kunnen hebben afgespeeld. Daar was geen ruimte voor geweest. De gemeente is naar buiten gekomen. Zij is door God naar buiten geleid. God heeft haar bewaard voor het grootste gevaar, dat een gemeente treffen kan, dat zij zich opsluit en tevreden zegt: Dat is mijn Jezus! Dat is mijn evangelie en zoo aan de eere en heerlijkheid van haar Koning tekort doet.

De gemeente stroomt uit de zaal naar de binnenplaats, uit de binnenplaats naar de poort, de apostelen staan weldra op straat. Er heeft daar een openluchtsamenkomst plaats. Eerst is er een algemeen getuigen van de groote werken Gods. Dan neemt Petrus, de Apostel-stratprediker het woord, om aan de samengestroomde schare het evangelie te verkondigen.

Machtige, heerlijke oogenblikken zijn dat geweest, daar op de straat van Jeruzalem, op den drempel der huisgemeente! Gij hebt met deze leer Jeruzalem vervuld! zouden later de overpriesters aan de apostelen verwijten. Inderdaad, de Naam van Jezus wordt hier in Jeruzalem verheerlijkt door God en door Zijn kerk. Dat is het eigenlijke van Pinksteren: Góds grootmaken en Jezus verheerlijken.

Al het andere is bijkomstig, het zijn teekenen en symbolen, heerlijk, maar het eigenlijke niet. Het eigenlijke van Pinkster is, dat de wereld teruggeroepen wordt tot God en dat daartoe de Naam van Jezus wordt uitgeroepen onder de menschen. Den Heiligen Geest ontvangen: dat is niet iets voor jezelf krijgen, niet iets ontvangen waarmee je in een hoekje kunt kruipen als een hond met een vet brok, niet iets waarmee je een groot man kunt worden in den kring van je broeders en je vrienden. Den Heiligen Geest ontvangen: dat is uit de kerk naar den voorhof gaan, en uit den voorhof in de poort, en uit de poort de straat opgedreven worden om uit te roepen dat voor Jezus alle knie zal gebogen worden en dat alle tong Hem als Heere zal belijden!

Rijkelijk wordt de prediking van Petrus gezegd. Niet minder dan drieduizend lieten zich doopen. Hetzij in de beek Kedron, hetzij dit ditmaal door besprenging geschiedde. Welk een geweldige doopdienst is dat geweest! Drieduizend maal klonken de plechtige woorden: Ik doop u in den Naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes! In één dag wies de gemeente van ruim honderd tot meer dan drieduizend personen. Kerken of gebouwen hadden zij er niet voor. Maar de huizen werden opengezet, allen wegen huisgemeenten gevormd. De Zondag was tekort om al die geloovigen geestelijk te verzorgen. Elken dag kwamen de broeders samen om onderwezen te worden en gemeenschap te oefenen.

De blijde jeugd der christelijke kerk, de heerlijke lente der gemeente was aangebroken!

Zeër heerlijke dingen worden van u gesproken: o Stad Gods!

Van deze gemeente belijdt gij mijn lezer: Waarvan ik een lidmaat ben en eeuwig zal blijven.

Zijt gij al van de achterste bank op de gaanderij naar de deur gedreven?

N. B.

kerk bediend was het blad op:

doop der kinderen als een tweede bevestiging van de Roomsche Kerk, nu gedoopt werden, "erkennen". Bij "Heraut" ook in de kennis der Wederdoopers de Wederdoopers die zoozeer verwierpen, omdat hij ROOMSCHE uitgesproken, hunner Roomsche kerk, merzijds ongeoorloofd "Heraut" dan hetgeen, ar lag in hun Kerk, enis de wederdoopers (uitelstkwistie!) tevens alve Ds den Houting, strooming" disputabel was onder hen, die uerschreven, en aan

"Heraut" telkens weer op van het doopende in en Houting had repn in zijn woord uit de van 31 Mei '36):

as Ds den Houting - doop herhaald werd el eens. Een doop is niet herhaald wooperij zijn. Maar de uitten onze Kerk be doop geen doop, dat en sprake."

gegeven replek an Mei '36):

legt. Want noch de Wederdoopers d, dat zij eend iend was, her-

op:

de erkenning van de ad, gaan kan. Dat is

et absolute en, dat alle en kerk bediend en daarom ts een schijn-

et den gang van onraag komt bij lezing "De Heraut" op, d aangelegenheid door

heel erg vergissch is in de Gere en Houting, die o de naaste toekomst kerken bediend en andere doop slecht kunnen zeggen: "door KE kernvraag aan d, tegen anderen, i anderen te opponeer, meerde Kerken deel- rek. Welnu, zoo zoe ergenoeg u er meast, dat het Utrecht euvre is geweest, al k tegen stroomingen meerde Kerken binnen t, dat het verzet rhalve feitelijk woordat hij zijn rede weer over tot de orde

en genoegen zijn, al den zetten onder de heid. En zodra "De n, dat zijn redacteur meerde Kerken had et niet waar, zal ik voor behandeling in

den gereformeerden n, door op te merken, aarlijk zijn, zullen w resseert, aan de orde mers, dat het orgaan aar consequen absolutisme, dat nu ar valt over te spre elgen pluriformiteits oogenblik zullen vor jk afwezen.

n, heeft zijn reden, wel op, dat hij, in iteit, dacht aan wat aanvoerde, maar dit lleen aan Ds den lleren zich naar bu houden, ook ikzelf, enkel mensch, k.

De den Houting, geen „strooming“ noemen. Dat te Utrecht door den „Heraut“-redacteur ook wel aan anderen dan Ds den Houting is gedacht, bewijst trouwens zijn herinnering aan hen, die inzake de onpersoonlijkheid van Christus een bepaalde meening voorstonden. Dit kan niet slaan op mij, zooals ik reeds aangaf. Maar inzake de pluriformiteitskwistie zal toch óók wel aan mij gedacht zijn. Ongeroepen meng ik me dus niet in het debat, gelijk „De Heraut“ thans afwerend opmerkt; hoogstens doe ik het zonder met naam en toenaam genoemd te zijn. Hetgeen ook een hoogleeraar der V.U. verkomen is.

✱

Evenwel, — de omstandigheid, dat feitelijk „De Heraut“ voor wie goed leest, de spits van de tegen Ds den Houting gerichte pijlen reeds zelf heeft afgestompt, brengt ons tot een andere opmerking, die we hier uitspreken, niet om onnodig tegen „De Heraut“ te polemiseren, doch om „olie op de golven“ te gieten. Het kan geruststellend werken, reeds zoo spoedig te mogen afleiden uit de eigen woorden van „De Heraut“, dat de ijver van het orgaan ditmaal niet geheel in toom was gehouden. Indien het aan de orde stellen van deze kwestie zoo apert inging tegen de BELIJDENIS, als „De Heraut“ in zijn eersten aanval beweerd heeft, dan zou men wel een buitengewoon scherp veroordeeling moeten geven van die onder ons nog steeds met eere genoemde mannen, die reeds in 1882 over de kwestie der doopaerkenning hebben gehandeld op de synode der toenmalige Chr. Geref. Kerk te Zwolle. Wat Ds den Houting van „De Heraut“ heeft moeten aanhooren, gelijk ook de niet nader door dit orgaan scherp veroordeelde „strooming“, dat is een zware kritiek op heel die synode, Lindeboom, Noordzij, De Cock, Van Velzen, en vele anderen inclus. Want geen hunner heeft uit het vaatje van „De Heraut“ gegist. Geen hunner heeft gezegd: wie nog eens over die zaak praten wil, moet alleen reeds om die reden gepiteld worden. Men was in 1882 te Zwolle ietwat kalmer dan in Utrecht 1890. Heel wat is er daar over deze zaak gehandeld, we komen er nog op terug. De conclusie was deze (ik geef ze onverkort, temeer, omdat „De Heraut“ den m.i. betekenisvollen kop weglaat):

De Synode besluit dat de doop van genootschappen of verenigingen, die formeel met de belijdenis van het trinitarisch geloof gebroken hebben, niet kan erkend worden. Doch, dat overigens, met handhaving van de bepalingen der Synode van Groningen 1872, art. 17, en in aansluiting aan de beginselen van Calvin, aan de belijdenisschriften der Gereformeerde Kerk, en in overeenstemming met de besluiten der Synode van 1571 tot 1618/19, personen, die hetzij als kinderen, hetzij als volwassenen, den doop ontvangen hebben buiten de Christelijke Gereformeerde Kerk, zoo zij tot haar overkomen, als gedoopten te beschouwen, ingeval zij gedoopt zijn in of vanwege een Vergadering van Christenen, door een, door zulk een Vergadering geroepen en erkend dienaar des Woords, met water, en in den naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes. (Artikel 35.)

Men lette erop, dat hier gesproken wordt van aansluiting aan de belijdenisschriften, en van overeenstemming met vroegere synodale bepalingen. Daarin ligt reeds uitgedrukt, dat de kwestie niet — zooals „De Heraut“ thans den indruk geeft — feitelijk reeds uitgemaakt was in de belijdenisschriften. Trouwens, als dit waar zou geweest zijn, en derhalve Ds den Houting benevens een „strooming“ zoo zwaar veroordeld hebben zou in 1890 tegen de belijdenis, waarom zouden dan synoden, die NA de belijdenis-opstelling waren gehouden, nog eens expres over de zaak hebben moeten handelen?

Dat in 1882 men meer „in den geest van Den Haag-West“ over deze aangelegenheid handelen kon, dan in 1890, bewijst wel het verslag der besprekingen, gehouden door de „commissie van het Doopsrapport te Kammen, 13 April 1882“ (Bijlage XIII Acta synode 1882). Daar waren aanwezig de H.H. S. v. Velzen, L. Lindeboom, J. Ravinck, H. v. Hoogen, H. de Cock en J. Bessels. Hospitanten waren er ook: M. Noordzij, C. Mulder, P. Vlieg, W. Diemer, L. Neijens.

Bij die commissie waren niet minder dan zestien adviezen ingekomen: 5 van „prov.“ synodes, 5 van classen, 4 van kerkeraden, benevens één van Ds Stadig, en één van de Holl. Chr. Geref. Kerk in Amerika. Zouden deze allen heusch deze moeite genomen hebben, indien het — gelijk „De Heraut“ ons leeren wil — simple comme bonjour was, dat de zaak al lang uitgemaakt was?

Wil men uit de bespreking enkele nootjes proeven? Welnu, Van Velzen (art. 5) wijst op de roomschen, die het anathema uitspreken over de belijders van de rechtvaardiging van den zondaar voor God. Hoe kan, zoo vraagt hij, de doop der Roomschen erkend worden, als sacrament en woord verbonden zijn? Zeeland wil aan hen, die zich bij „onze Kerk“ aansluiten, en bezwaar hebben over den doop, hetzij aan hen, hetzij aan de lumen, door eenige corporatie bediend, de facilité verleend zien, dat hun bezwaar door de respectieve classes beoordeeld en verder naar bevind van zaken behandeld worden zal. Friesland meent, dat de zaak alleen door een oecumenisch concilie kan worden uitgemaakt, al men willen oordeelen over de verschillende kerkgenootschappen; gaat het echter over de beoordeeling van bedienaars van den doop binnen een bepaald instituut, dan heeft de Kerk wel degelijk een taak. Het

1) Niet „formeel“, maar des te meer „materieel“ doet dit av. Barth.

criterium der wettigheid zou niet steeds zijn aan te geven; de synode kan in voorkomende gevallen van onzekerheid telkens uitspraak doen (art. 5). De classis Winschoten acht den doop onwettig „van zulke gemeenten, die niet op wettige wijze gesticht zijn...“ (8). Donkerbroek meent, dat de doop der Hervormde Kerk al evenzeer als die der roomsche onwettig is; daarentegen heeft wel recht op erkenning die doop, die bediend is door „gemeenten of genootschappen, die met hunne leeraren op echt apostolischen grondslag staan, doch in geen kerkgemeenschap met de Chr. Geref. Kerk leven“. Hardinxveld meent, dat een kerk, die het geloof aan de Drieëenheid niet meer VERPLICHTEND stelt, haar doop niet erkend mag zien, het wil echter een oecumenisch concilie saamgeroepen zien, kosten ongeveer f 10.000... Tien cent per ziel betalen. Amerika meent, dat als de doopende persoon (!) het geloof in de drieëenheid loslaat, de door hem bediende doop geen erkenning vinden kan. De Cock wil weten, of een doop, ergens bediend, „ambtshalve“ dan wel „ordeshalve“ is toegediend door den verrichter der doophandeling.

Lindeboom meent, dat wanneer een doopende gemeenschap den dood des Heeren als verdienende oorzaak der rechtvaardigmaking loochent, haar doop onwettig is (13). De Roomsche Kerk, de Hervormde Kerk als zoodanig (!, want er zijn nog enkele gemeenten en predikanten, die op het fundament staan) is geen kerk van Christus meer. De Hervormde Kerk liet in 1870 het doopen in den naam van den drieëenigen God los. Haar doop onwettig noemende, wordt de kerk nog geen secte. Er is wel successie aan te wijzen. Wat Rome betreft: er is hier en daar nog wel een roomsche gemeente, die vasthoudt aan het Evangelie der Schriften, evenals in de Hervormde Kerk. Maar den doop der Roomsche Kerk wil spr. niet erkend zien, nog veel liever erkent hij den doop der sectarissen. Noordzij wil meer gelet zien op „wat Calvin leert van de verhouding tusschen genadeverbond en Sacrament, tusschen genadeverbond en gemeente“. Den doop van Franssen zou hij wel, dien der Darbisten niet erkennen. Lindeboom komt hier weer tegen op, en zegt, dat de Darbisten op vele plaatsen een geordende gemeente zijn, en dat de aanwezige broeders met twee maten meten; tegen de valsche kerken is men zeer toegevend, maar tegenover de sectarissen „haalt men sterk aan“. Lindeboom wijst nog op den doop „van individuen uit Indië“.

Zoo ziet men de broeders tobben, precies tien jaar voordat zij met de groep uit de doleantie zich zullen vereenigen. Nu vraag ik me af, hoe groot te Zwolle de panische schrik geweest zou zijn, indien de commissieleden waren afgestraft op de wijze van de debatten der Utrechtse predikantenconferentie, toen drie hoogleeraren kwamen opponeeren tegen Ds den Houting?

Heusch, „De Heraut“ heeft dezen keer te veel willen bewijzen, en bewees daarom niets. Feitelijk heeft het blad zijn eigen eerst zoo hoog opgezette protest laten varen, door thans (zie hierboven) te beweren, dat het eigenlijk loopt over een „absoluut standpunt“, dat bij mijn weten door niemand wordt ingenomen.

We zullen, na deze herinnering aan 1882, dan ook maar nog eens opzettelijk voor de aandacht plaatsen, dat niet voor niets in 1882 is gesproken van „aansluiting“ aan de belijdenisschriften. Die aansluiting wil ook Ds den Houting; en eveneens „De Heraut“. Laat „De Reformatie“ eens olie op de golven mogen gieten: als men wat nuchterder is geworden, dan in Utrecht het geval gebleken is, zal men inzien, dat er tusschen „De Heraut“ en Ds den Houting een verschil van meening bestaat, dat BINNEN de aanvaarding der belijdenis zich blijft bewegen. Misschien wordt het dan ook psychologisch begrijpelijker, waarom desondanks de toon zoo scherp was: het liep niet zoozeer over Ds den Houting, wiens standpunt immers heelemaal niet is, wat „De Heraut“ thans als de eigenlijke kwestie aanduidt, maar over andere meeningen, die overigens evenmin met het door „De Heraut“ aangewezen „absolute standpunt“ iets hebben te maken, ja, die dit uitdrukkelijk hebben afgewezen... Tant de bruit pour une omelette, — dat wijst erop, dat we nog niet tot het heelemaal ronduit spreken voortgevaren zijn onder ons. Anders ware zoo iets onmogelijk.

✱

De volgende week hopen we aan te toonen, waarom „De Heraut“ zich vergist, wanneer het blad, nu voor de derde maal zich uitsprekende, en dus elk misverstand afsnijdende, opmerkt:

„De doop, waarvan hier (d.w.z. in art. 34 der belijdenis) sprake is, is de doop, dien de Wederdoopers ontvangen hadden. Deze doop was niet de doop der Gereformeerde Kerk, MAAR van de Roomsche Kerk. DIEN doop herhaalden ze. En DAT veroordeelt onze Confessie, omdat er maar één doop is, de doop die door heel de Katholieke kerk bediend wordt“.

Een uitspraak, die voor de vierde maal zich handhaaft, wanneer het blad nog eens verhaalt, wat nu z.i. eigenlijk de KERN van het door de Wederdoopers tegen den kinderdoop ingebracht bezwaar was. We citeren:

„De reden nu, waarom de Wederdoopers den doop, dien ze ontvangen hadden, herhalen, was NATUURLIJK niet, dat zij een tweeden of derden doop noodig keurden, zooals de Abessyniërs, die telkens opnieuw doopen, MAAR omdat zij, zooals Calvin in zijn Institutie zegt, den doop, dien zij in de ROOMSCHE kerk ontvangen hadden van „afgodische priesters“, voor geen doop hielden. Van een doop in de Gereformeerde Kerk aan deze Wederdoopers bediend — als-

(Zie vervolg op blz. 304.)

of dit bedoeld was met den eenigen doop — was dus geen sprake. Ook de Consensus Bremensis wijst daar uitdrukkelijk op, als de dwaling der Wederdoopers verworpen wordt. Een ketterdoop, al was deze met water en in den rechten vorm bediend, erkenden de Wederdoopers niet als een waren doop.

DIE dwaling nu wordt door onze Belijdenis verworpen, de dwaling n.l., dat de doop in de ROOMSCHE kerk bediend — want DIEN doop hadden de Wederdoopers ontvangen, — door hen herhaald werd. De eene doop of eenige doop, waarvan hier sprake is, is dus de doop in de ROOMSCHE kerk hun bediend. De Gereformeerden zelf hebben dien doop nooit herhaald. De Wederdoopers deden het wel. En DAAROM werden ze door onze Kerken veroordeeld.

▼

We zullen dus wel niet van verkeerde interpretatie van de bedoeling van den „Heraut“-redacteur beschuldigd worden, als we constateeren, dat z.l. de Wederdoopers VOORNAMELIJK tegen den Roomschen (kinder-)doop hadden, dat hij Roomsche was.

En daarmee is de weg vrij voor het inbrengen van een bedenking mijnerzijds. Ik geloof n.l., dat „De Heraut“ zich hier vergist, en derhalve op ondeugdelijke gronden aantoonen wil, dat er binnen de Gereformeerde Kerken een strooming is, die disputabel stelt, wat reeds onder ons vaststond, door een confessioneële uitspraak.

K. S.

„De Heraut“ preciseere.

Op mijn artikel van vóór 14 dagen („eenig doopsel“ of „een eenig doopsel“) geeft „De Heraut“ eenige reactie. Ten deele kom ik daar op terug in het grootere artikel, dat deze rubriek in dit nummer bevat.

Evenwel, één ding worde hier even afgehandeld.

Het orgaan klaagt n.l., dat ik „ten laste leg“ en zoo voort.

Wanneer zal „De Heraut“ nu eens precies het standpunt van opponenten weergeven? Ik heb het blad niets ten laste gelegd; ik ben met het woord „tactiek“ zuiniger dan „De Heraut“. Ik heb alleen maar gezegd: Wie „De Heraut“ leest („eenig“ doopsel) krijgt geen antwoord op de vraag, wat de belijdenis nu eigenlijk wel bedoelt. Wie daarentegen de belijdenis zelf leest, zoo merkte ik op, die komt er wel achter; want daar staat: „een eenig doopsel“. Wat ik daarin opmerkte, was waar. Het was bovendien nog zacht uitgedrukt; want ik had kunnen opmerken: in het Nederlandsch van 1936 is de term „eenig doopsel“ zeer beslist IETS ANDERS dan de term „een eenig doopsel“; en ik zou dit hebben mogen zeggen, omdat „De Heraut“, (die thans naar Rutgers verwijst, zonder te kunnen verklaren, hoe in zijn editie „een“ voor „eenig“ wegviel) niet letterlijk citeerde (ook Rutgers niet), doch een vrije weergave van de belijdenis gaf, allerminst precies. Ik hield evenwel elke „zure“ opmerking in de pen; van een „ten laste leggen“ was geen sprake. Alleen maar van feiten. Die feiten moet „De Heraut“ toegeven; voor een deel (de indeeling van art. 34) zwijgt het orgaan er over.

„De Heraut“ preciseere; dat is de beste manier, om „Den Haag-West“ niet eens te behoeven.

Mijn bezwaar blijft intusschen. Wie een „strooming“ wil beschuldigen met de belijdenis in de hand, die moet de belijdenis citeren. Wat een editie van Rutgers zegt of niet zegt, doet niet ter zake. Ieder kan weten, dat de belijdenis IETS ANDERS zegt dan „De Heraut“

Acta van de Classis Neder-Veluwe 1592—1620.

Transcriptie van G. van der Zee, Herv. Pred.

III.

Onbekwame en onbetrouwbare Pastoors.

Acta Classici Conventus gehouden int Oldebroeck den 14 ende 15 Novembris anno '92.

Na gehouden gebet is mit gemeenen stemmen gecoren tot Praeses Winandus Johannis, dienaar des Worts tot Elburch, tot assessor Johannes Sanderus, dienaar tot Hattum, tot scriba Johannes Caesarus van Harderwyk.

In desen Classe syn erschenen met worteliche credenten ende instructien: Van Elburch Winandus Johannis dienaar des Worts, ende Evert Reeffsen, olderlinck.

Van Hattum Johannes Sanderus, dienaar des Worts ende Evert Henrichs, olderlinck. Van Harderwyk Johannes Caesarus, dienaar des Worts, sonder olderlinck, want Jan Maasz. als olderlinck gedeputiert en conde uit seker orsaken niet mit gaen.

Van pastoren ten platten lande Johannes Cleeffken, pastor tot Heerde; Johannes Wilhelmi pastor tot Nunspeet, Johannes Nuecke, pastor tot Oosterwolde, ende ander geene meer. Die van Arnel heeft sich deur een missive ontschuldicht dat hij den 14 Novembris syns Scholtensz. kindt doopen ende oock heuen moste. Ludolphus Pieck van Eepe heeft sich ontschuldicht deur lyffswackheit, ende belooft sich geh. voort conform te holden ende te dragen. Die van Elspeet heeft schriftlick geprotestiert te willen blyven by syne leer, die hy nu inde 37 jaer heeft, ende wil liever syne pastorie verlaten dan van der leer affstaen, mits conditie nochtans, dat hem hondert daler restitueert werden, waer vor hy deselve secht gecoft te hebben.

Also de pastoren niet ad deliberationem se te

aan zijn lezers doorgaf (in dat „eenig doopsel“). Maar wie aanklagen wil, moet praeciseeren, eerst in de formulering van zijn eigen bezwaar, daarna in de weergave van ander apologie. En altijd in de aanhaling der belijdenis, als hij ze keert tegen anderen. Want zij is formulier van eenigheid. Men leze ze daarom onveranderd.

K. S.

Oproep aan theologische Candidaten.

Theologische Candidaten, die zich telkens voor een maand of langer willen geven voor de geestelijk-zedelijke leiding van een kampement van jeugdige werklozen, die daar vertoeven voor ten hoogste een jaar, worden verzocht zich in verbinding te stellen met Dr B. A. Knoppers, den Texstraat 1, Amsterdam-Centrum, telefoon 33840. Voor de technische leiding zijn voldoende krachten aanwezig. De genoemde hoofdleiding is gaarne bereid voor nadere bijzonderheden en verdere inlichtingen in mondeling overleg te treden. Het eerste kampement wordt betrokken ongeveer 15 Juni a.s. Voorloopig is het berekend op een 100 man, welk getal voor uitbreiding vatbaar is. Hier is voor theologische Candidaten mooi werk te verrichten. Voor de Zondagen is men, voorzover noodig, vrij om de gemeente te dienen. (Officieel bericht.)

K. S.

Een Crisisroman.

H. M. van Randwijk, Burgers in nood. — G. F. Callenbach, Nijkerk.

Na de novelle „Rationalisatie“ in den bundel: Het heerlijk ambacht, om van zijn gedichten niet te spreken, kon men dezen eersten roman van Van Randwijk met belangstelling, zelfs met verlangen tegemoet zien. Men kon verwachten dat deze jonge schrijver het probleem van de crisis en de werkloosheid scherp en niets ontziend zou trachten uit te beelden. Want het is hem in de eerste plaats om waarheid te doen, desnoods met een grimmige verbetenheid, en om een doordringen tot de kern van de dingen.

Is hij in zijn eersten roman daarin geslaagd? Velen zullen ja juichen.

En inderdaad, dit boek geeft een teekening van den sozialen nood der werklozen, die ver blijft van elke goedkoopse oplossing. De chauffeur Willem Verdoorn krijgt in den eersten zin zijn ontslag, en het heele geval is voordien duizenden malen gerepeteerd. Aan het eind van het boek is hij nog werkloos en die week, — het is de slotzin — passeert het aantal ingeschreven werklozen de vierhonderdduizend. Daartusschen liggen de drie afdelingen van het boek: Willem Verdoorn gaat stempelen; Willem Verdoorn stempelt; Willem Verdoorn stempelt nog.

Deze titels der afdelingen geven reeds de suggestie van het onontkoombare aan de ellende voor hem die eenmaal in de groote schare der werklozen is opgenomen. Die onvermijdelijkheid dringt

laten ende sie oock begerden geëxpdiert te werden is met denselven eerst gehandelt.

Johannes Cleeffken heeft noch begert wyder beraet op den 2 ende 12 articul; oock gesegt, dat hy tot Heerde niet langer dienst hadde dan op naestcomenden Paschen, oock niet langer begerde te blyven, heeft gelaecht, dat hem de huishouden dreigen ende dwingen die heilige dagen te holden ende daerop te predigen.

Also men verstaen hadde, dat de pastor van Nunspeet eryts in gereformirde plaetsen gestaen hadde, ende hy selfs sich oock sulcks beroemde, is hy gevraecht hoe hy daer van gescheiden, ende uit wat orsaek sich op de Veluwe onder den viant begeven; heeft geantwoordt, dat hy niet wiste dat men hem sulcks vragen soll, ende belooft op de naeste vergaderinge beschreven te worden, so van Gorcum, so van Jutvaes als oock van Nunspeet.

Johannes Nuicke pastor van Oosterwolde is vermaent syns vorigen onordentlicken ende ongottlicken hantels, als afvallichen, onecht; heeft geantwoordt, dat het hem hertelick leit sei, ende sich beteren wil, ende syn huissvr. trouwen. Jedoch is syne saek uitgesteld op den naesten conventum; Ende syn hiermede de pastoren verlaten.

Is besloten dat men de pastoren die niet hebben willen onderschryven, ende verclaert by oere leer te willen blyven, niet meer en sal verschryven. Ende dat men de anderen die sich den examini onderworpen ende de articulen onderschreven hebben, noch niet ad consilia en mach to laten, want dat sie noch niet vor lidmaeten der gemeente mogen erkent werden, oock moeste sich niet dragen na het gene sie onderschreven hebben. Ende daerom eene Remonstrantie aent 't Hoff in te stellen, daer in te betonen, hoe men met den pastoren vaert, ende vernemen, hoe men voort met hen handelen sal. Ende als by den selven van ons niet meer can uitgericht werden, sal de hooge overheit een andere raet moeten vinden. Ende is de kercke van Harderwyk opgelecht vursz. Remonstrantie in te stellen ende aen D.

zich het heele boek door sterk aan den lezer op. Willem Verdoorn wil niet stempelen, hij wil werk zoeken. Van zijn vrouw, in wie hij direct een twijfel voelt, vraagt hij vrouwen. „Een man zonder werk is nog geen werkloze“. Maar ten slotte komt hij toch terecht, ondanks zijn gesjouw, ondanks zijn advertentie, in het stempellokaal en bij het groote leger van hen die, ieder op zijn wijze, de werkloosheid hebben leeren aanvaarden en weten dat elke poging om er bovenuit te komen nutteloos is. Zoo wordt Verdoorn geleidelijk binnengezogen, door de lotsgemeenschap, in een kring dien hij vroeger als de nette, opzette werkman hield buiten de sfeer van zijn eigen huis en levensmilieu. Hij en zijn vrouw moeten ten slotte nog blij zijn met het goedmoedige, maar grove medeleven van een vrouw als de knokige en harde Jaantje, de volkswrouw met haar half verlopen man. „Vrouw Hakman van het portaal“ is „vrouw Hakman in de kamer“ geworden. In de vrouw van Verdoorn blijft de boerendochtertrots zich verzetten, maar het kan niet anders, het behoort bij den toestand, bij de saamhorigheid.

Die heele wereld van werklozen: hun soms goedmoedig berusten, hun opstandigheid, het leeg en doelloos bijeenklungelen, hun onderling gemeenschapsgevoel, het is alles geteekend in een nieuwe-zakelijkheidsstijl, die nuchter constateert en soms schel flitsend de wijde verbreidheid van deze levensellende laat voelen. Het zijn vooral het fel even overlichten van de economische situaties die dit gebeuren beheerschen en veroorzaken, waardoor de hopeloze onoplosbaarheid van het probleem dat achter dezen levensnood schuilt, zich beklemmend voor den lezer voelbaar maakt.

Dit boek kan bereiken — en dat is zeker ook de bedoeling van den auteur geweest — dat een Christen zich ontroerd, neen stokkend, afvraagt, of hij wel ooit voldoende bij dit probleem staat gestaan heeft.

• • •

Maar daarmee zijn we er niet. Want dieper ingrijpend dan de sociale nood is de geestelijke nood van de duizenden die schijnen nooit meer aan de beurt te zullen komen.

Ook dien geestelijken nood heeft Van Randwijk trachten te peilen. In de teekening daarvan schiet hij ver te kort. Vooral ook in zijn zoeken naar een antwoord op de vraag, wat de Christen tegenover dezen nood voor taak heeft. Wat de hulpredker Herman Braans doet in dit boek, is toch zeker wel wat de auteur als voorloopig eenig mogelijke oplossing voor zichzelf heeft gevonden.

Braans komt uit de nette burgerij, de „bourgeoisie“, die in de villawijk Vreedorp woont. In een preek heeft hij gelegenheid zijn hart eens uit te spreken. „We kennen elkaar niet meer, onze nood niet, onze moeiten niet en onze behoeften niet. Omdat we laf zijn!“ „We moeten weer worden een gemeenschap van mislukkelingen, dood en schuld. Hier moeten we opnieuw beginnen, omdat we hier kunnen beginnen. Niet ik, God, maar Gij en wij, de bedelaars van Uw genade.“

Fontanum over te senden mit bidde, dat hy sie wille overleveren ende bevorderen.

Is Timanus Alberti (van Oldebroek) examineert ende heeft de andere dags een predich gedaen uit den 20 cap. Johannis a vers 21: Vrede sie met u, gelyck my myn vader etc. Ende nademaal hy al swack in syn examen bevonden, is syne confirmatie uitgesteld op den naesten conventum, ende is vermaent tot neerstlich lesen in sonderheit des Catechismi.

Johannes Sanderus, dienaar tot Hattum claecht noch als vor syner soberen onderholts, ende blyft syne vorige protestatie int Niebroeck gedaen. Is derhalven by der vergadering goet gevonden een missive aen den ersamen Raet van Hattum te stellen ende te bidden dat denselven weer gelieven hierin te versien; welcke missive geschreven ende onderschr. den van Hattum mit gegeven is.

Timanus Alberti (Oldebroek) heeft sich belaecht synes geringen onderholts, waerop hem onmogelick sich te bedragen, heeft in anderhalf iaer niet meer dan 70 gulden van synen dienst ontfangen.

Den van Harderwyk is opgelegt een classicael boeck te doen maken, welck mit gemeenen costen betaelt solle werden.

Die peen vor de absentes sonder wettelicke oesaek is verordeneert ein keisersgulden vor legelick mael, ende dat tot behoef der armen.

Die naeste classicael vergadering is gelecht in de stad Elburg, ende Harderwyk op erlecht verschryving te doen, is oock die tyt in derselve vryheit gelaten.

Hierna is censura morum gehouden, ende na gedaenen gebet dese vergaderinge mit vruntchap gescheiden.

Winandus Johannis, praeses.
Johannes Caesarus, scriba.

(Wordt vervolgd.)